

Jarosław Drozd, *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2021, ss. 264, ISBN 978-83-8206-143-7.

Mogłoby się wydawać, że na temat przedwojennej Gdyni napisano już wszystko. Tak jednak nie jest, o czym świadczy najnowsza książka Jarosława Drozda poświęcona uroczystościom o charakterze państwowym związanym z morzem, zwanym kolejno Świętem Morza, Tygodniem Morza i Dniami Morza, których główne obchody odbywały się cyklicznie od 1932 r. w Gdyni. Kwestie te były już w przeszłości naświetlane, jednak zazwyczaj albo przy okazji innych zagadnień związanych z morskimi sprawami Drugiej Rzeczypospolitej, albo w sposób popularyzatorski czy wręcz publicystyczny¹. We współczesnej historiografii brakowało naukowej monografii, która w sposób kompleksowy omawiałaby tamte wydarzenia, zwłaszcza że miały one duże znaczenie dla ówczesnych władz państwowych i społeczeństwa. Autor, będąc pracownikiem Uniwersytetu Gdańskiego i Archiwum Państwowego w Gdańsku Oddziału w Gdyni, dał się już poznać jako doświadczony badacz przedwojennych dziejów Gdyni. W 2007 r. ukazała się książka na podstawie jego pracy doktorskiej, poświęcona społeczności żydowskiej w przedwojennej Gdyni². Później publikował swoje badania na łamach m.in. „Nautologii” czy „Rocznika Gdyńskiego”. Historyk ten ma też już pewien dorobek na polu edycji źródeł dotyczących międzywojennej historii tego miasta. Mam na myśli publikację raportów sytuacyjnych Starosty Grodzkiego i Komisarza Rządu w Gdyni³. Jest więc to badacz dobrze zorientowany w tej problematyce.

Recenzowana książka składa się kolejno ze: wstępu, dziewięciu rozdziałów (w tytułach pierwszych ośmiu wykorzystano oficjalne hasła kolejnych obchodów), zakończenia, obszernego aneksu (zawierającego przytoczone w całości przemówienia podczas poszczególnych uroczystości), wykazu skrótów, bibliografii, indeksu osobowego i fotografii.

¹ Tadeusz BIAŁAS, *Liga Morska i Kolonialna: 1930–1939*, Gdańsk 1983; Józef WĄSIEWSKI, *Ocalone od zapomnienia: Święto Morza 1932–2002*, Gdynia 2002.

² Jarosław DROZD, *Spoleczność żydowska w Gdyni w okresie międzywojennym*, Gdynia 2007.

³ *Raporty sytuacyjne Starosty Grodzkiego i Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1929 – grudzień 1931*, wybór, wstęp i opr. Jarosław DROZD, Krzysztof CHALIMONIUK, Gdańsk 2015 (Archiwum Gdyńskie, t. 1); *Raporty sytuacyjne Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1932 – grudzień 1934*, wybór, wstęp i opr. Jarosław DROZD, Krzysztof CHALIMONIUK, Gdynia 2017 (Archiwum Gdyńskie, t. 2); *Raporty sytuacyjne Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1935 – grudzień 1936*, wybór, wstęp i opr. Jarosław DROZD, Krzysztof CHALIMONIUK, Gdynia 2018 (Archiwum Gdyńskie, t. 3).

We *Wstępie* (s. 9–14) autor przedstawił cel i zakres badań, podstawę źródłową oraz literaturę przedmiotu. Jarosław Drozd słusznie zauważa, że w Drugiej Rzeczypospolitej żadna z imprez masowych nie przyjęła się tak szybko i spontanicznie oraz nie zyskała takiej popularności i zrozumienia w społeczeństwie jak organizowane od 1932 r. Święto Morza. Była to zasługa akcji propagandowej prowadzonej przez władze, mieszkańców Pomorza (głównie Gdyni), ale przede wszystkim członków tworzących organizację zwaną Liga Morska i Kolonialna (LMiK). Autor słusznie podkreśla, że myślą przewodnią organizacji Święta Morza była chęć propagowania faktu dostępu do morza i wynikających z tego korzyści dla całego państwa. Jednak hasła, jakie towarzyszyły kolejnym edycjom święta, miały wskazywać na konkretne zagadnienia dotyczące szeroko rozumianej polityki morskiej.

Pierwszy rozdział, zatytułowany *Nie masz Polski bez morza! I Święto Morza (31 lipca 1932 r.)*, najobszerniejszy ze wszystkich dziewięciu (s. 15–41), został podzielony na cztery podrozdziały. Pierwszy dotyczy genezy święta, co stanowi rozwinięcie rozważań sygnalizowanych we wstępie. Autor opisał tu inicjatywy podejmowane w latach 1920–1923. Pierwszą większą uroczystością nad polskim morzem było oddanie do użytku Tymczasowego Portu Wojennego i Schroniska dla Rybaków 29 IV 1923 r. w obecności prezydenta Stanisława Wojciechowskiego. Jarosław Drozd słusznie podkreślił, że z powstaniem Święta Morza związane są szczególnie dwie postacie: Julian Rummel, inicjator wielu przedsięwzięć związanych z polskim morzem, dyrektor Żeglugi Polskiej, oraz Andrzej Wachowiak, gdyński dziennikarz i marynista. Autor opisał także, jakie znaczenie dla powstania tego święta miała LMiK. Włączenie do sprawy organizacji obchodów pierwszego Święta Morza, a później samo w nich uczestnictwo m.in. biskupa Stanisława Okoniewskiego i prezydenta Ignacego Mościckiego pomogły nadać wydarzeniu odpowiednią rangę. Słusznie, że autor wyjaśnił, dlaczego pierwsze obchody zorganizowano wyjątkowo nie 29 czerwca, jak początkowo zakładano, a 31 VII 1932 r. Zmiana terminu spowodowana była wcześniej zaplanowanym udziałem biskupa S. Okoniewskiego w 31 Międzynarodowym Kongresie Eucharystycznym w Dublinie w dniach 21–26 czerwca (s. 19). Drugi podrozdział został poświęcony przygotowaniom uroczystych obchodów, których rozmach zaskoczył organizatorów, trzeci dotyczy przebiegu obchodów, natomiast w czwartym podrozdziale opisano bogaty program pobytu prezydenta Mościckiego na wybrzeżu.

W następnych rozdziałach (od drugiego do ósmego) zostały omówione kolejne edycje obchodów Święta Morza. I tak, w rozdziale zatytułowanym *Wszyscy frontem do morza! II Święto Morza (29 czerwca 1933 r.)* omówiono drugą edycję święta, która odbywała się w okresie wzmoczonej niemieckiej akcji dotyczącej rewizji granic, gwarantowanych przez traktat wersalski. W literaturze możemy spotkać się z innym hasłem, jakie wznoszono z tej okazji, mianowicie: „Przeciwstawienie się wszelkim próbom ze strony niemieckiej uszczuplenia stanu posiadania na terenie Pomorza”⁴. Rozdział trzeci został zatytułowany *Siła Rzeczypospolitej na morzu i bezpieczeństwo polskiej granicy morskiej! III Święto Morza (29 czerwca – 1 lipca 1934 r.)*. Niektórzy autorzy podają inne hasło Święta Morza w 1934 r., mianowicie: „Stworzenie podstaw finansowych dla rozbudowy siły zbrojnej na morzu i zaproszenie młodzieży do walki o zdobycze

⁴ Zob. Ryszard TOCZEK, *Kalendarium Gdyni*, Gdynia 2010, s. 301.

morskie”⁵. W kolejnym rozdziale, pt. *Budujemy okręty we własnej stoczni! IV Święto Morza (28–30 czerwca 1935 r.)*, omówiono czwartą edycję obchodów Święta Morza, która z uwagi na śmierć marszałka Józefa Piłsudskiego 12 V 1935 r. i trwającą wówczas żałobę narodową miała zdecydowanie skromniejszą niż poprzednie oprawę. W rozdziale piątym, zatytułowanym *Musimy Polskę dobroić na morzu! V Święto Morza (27–30 czerwca 1936 r.)*, J. Drozd opisał kolejną edycję obchodów. Przygotowania, wzorem poprzednich lat, rozpoczęto od powołania Komitetu Honorowego i Głównego Komitetu Wykonawczego, które miały za zadanie przygotowanie uroczystości. Komitet Wykonawczy liczył aż 68 osób, z wdową po Marszałku – Aleksandrą Piłsudską na czele. Następny, szósty rozdział pracy nosi tytuł *Chcemy silnej floty wojennej i kolonii! I Tydzień Morza*. W tej części pracy autor przedstawił przygotowania i przebieg uroczystości, którym nadano (jedyny raz) nazwę Tygodnia Morza. Ogólnopolski program przewidywał oprócz Gdyni włączenie do obchodów Warszawy i Katowic. Z okazji wizyty króla Rumunii Karola II, przebywającego w Polsce w dniach 26 czerwca – 1 lipca, obchody w Gdyni zostały przeniesione i trwały tylko dwa dni (10–11 lipca). W samej Gdyni nazywano je wzorem lat poprzednich „Świętem Morza”. Siódmy rozdział swej książki J. Drozd zatytułował *Żądamy rozpowszechnienia świadczeń na rozbudowę floty wojennej! I Dni Morza (28–29 czerwca 1938 r.)*. W kolejnym zaś rozdziale, pt. *Nie damy odepchnąć się od Bałtyku! II Dni Morza (28–29 czerwca 1939 r.)*, autor przedstawił – jak się okazało – ostatnie uroczystości na cześć morza, jakie miano okazję świętować w Drugiej Rzeczypospolitej.

We wszystkich tych rozdziałach J. Drozd opisał w pierwszej kolejności przygotowania do poszczególnych obchodów i wymienił główne osoby zaangażowane w ich organizację. Precyzyjnie dzień po dniu, godzina po godzinie przedstawił przebieg uroczystości i towarzyszące im wydarzenia. Autor oddał atmosferę, jaka wówczas panowała w Gdyni. Dobrze uwzględniony został szerszy – ogólnokrajowy kontekst tamtych wydarzeń i przygotowań do nich. Opisana została np. rola kolei w sprawnym przemieszczaniu się uczestników Święta Morza. Ministerstwo Komunikacji zaoferowało wszystkim udającym się do Gdyni liczne zniżki na przejazdy pociągami jadącymi do Gdyni, a niektóre składy w 1932 r. liczyły, bagatela, aż po 40 wagonów⁶.

Ostatni rozdział, zatytułowany *Nie tylko Gdynia. Obchody ogólnopństwowe*, został poświęcony uroczystościom w głębi kraju oraz za granicą, choć autor już we wstępie (s. 13, przyp. 8) zaznaczył, że Święta Morza organizowane w innych miastach Drugiej Rzeczypospolitej nie były bezpośrednio związane z obchodami gdyńskimi. Dlatego też świadomie pominął je w swej pracy, koncentrując się jedynie na uroczystościach w Warszawie i Katowicach. Tematykę obchodów Święta Morza w Warszawie autor sygnalizował już we wcześniejszych pracach⁷. W podrozdziale dotyczącym Święta Morza za granicą z kolei zbyt mało moim zdaniem poświęcono uwagi prasie

⁵ Ibid., s. 334.

⁶ Aleksander MIŚKIEWICZ, *Święto Morza w Gdyni w lipcu 1932 roku na podstawie relacji młodego białostocczanina*, Rocznik Gdyński, nr 16: 2003, s. 136.

⁷ Jarosław DROZD, *Stolica sercem przy Bałtyku. Obchody „Święta Morza” w Warszawie 1933–1939*, Nautologia, nr 157: 2020, s. 46–54.

niemieckiej z terenu ówczesnego Wolnego Miasta Gdańska (s. 143, przyp. 215), która na swych łamach zamieszczała liczne materiały odnotowujące gdyńskie obchody⁸.

W zakończeniu J. Drozd przedstawił konkluzje swych analiz. Podkreślił, że Święto Morza miało zwłaszcza w tamtym czasie ogromne znaczenie dla spopularyzowania polskich zagadnień morskich, ale i samej Gdyni. Przez kilka dni na przełomie czerwca i lipca miasto to znajdowało się w centrum uwagi całego kraju. Dziesiątki tysięcy ludzi (większość po raz pierwszy w życiu) przyjeżdżało nad skrawek polskiego wybrzeża. Święto to w sposób znaczący wpłynęło na postrzeganie „polskiego morza” jako problemu politycznego i gospodarczego. Z biegiem lat nieco jednak zmieniało swój charakter. Coraz większą rolę w organizacji obchodów i wpływ na ich przebieg odgrywały nie władze lokalne, lecz centralne z Warszawy, stąd częsty i liczny udział w nich dostojników państwowych. Tradycja obchodów była na tyle silna, że przetrwała do naszych czasów. W Polsce Ludowej obchodzono Dni Morza w takich miastach, jak Szczecin, Gdynia, Kołobrzeg, Gdańsk, a po 1989 r. uroczystości, które jednak odbywają się głównie w Gdyni, znów zwane są Świętem Morza.

Na obszerny aneks źródłowy (s. 151–209) składają się przemówienia (w tym wygłaszane w radiu), kazania i odczyty wygłaszane podczas kolejnych obchodów. Przemówienia wygłosili wówczas m.in. prezydent Ignacy Mościcki, wicepremier inż. Eugeniusz Kwiatkowski, prezes Zarządu Głównego LMiK gen. dyw. Gustaw Orlicz-Dreszer, prezes gdyńskiego oddziału LMiK Julian Rummel, starosta krajowy pomorski Wincenty Łącki, ministrowie przemysłu i handlu Ferdynand Zarzycki, Henryk Floyar-Rajchman i Antoni Roman, prezes Rady Głównej LMiK Józef Kożuchowski, wojewoda pomorski Stefan Kirtiklis, komisarz rządu w Gdyni Franciszek Sokół, biskup Stanisław Okoniewski, gen. broni Kazimierz Sosnkowski.

Obchodzone w latach 1932–1936 Święto Morza, w 1937 r. Tydzień Morza, a następnie w latach 1938–1939 Dni Morza były też świętem Marynarki Wojennej (MW). Obecność MW w obchodach w Gdyni jest w książce J. Drozda bardzo mocno zaznaczona. Na temat licznych defilad, parad okrętów czy udziału w obchodach i ich organizacji oficerów MW znajdziemy sporo wzmianek. W rozdziale dziewiątym należałoby jednak wspomnieć o uroczystościach, jakie MW organizowała z tej okazji na Polesiu. Flotylla Rzeczna MW w Pińsku, ale nie tylko, bo i w Dawidgródku nad Horyniem, z okazji Dni Morza przygotowywała dla mieszkańców liczne atrakcje, m.in. zwiedzanie jednostek Flotylli Rzecznej MW, parady wodne itp.⁹ W kwestiach dotyczących MW autor używa starej terminologii, jaka występowała w pismach urzędowych, prasie oraz wydawnictwach przedwojennych na temat nazw klas okrętów. Takie terminy, jak kontrtorpedowiec (niszczyciel) czy trawler (trałowiec) to dziś anachronizmy. Nie jest zresztą konsekwentny, gdyż raz pisze o łodziach podwodnych (s. 93), innym razem o okrętach podwodnych (np. s. 41, 111).

Święto Morza miało także swój wymiar religijny, co również jest zaakcentowane w omawianej książce. Można było jednak nieco szerzej przedstawić udział w uroczy-

⁸ Por. Maria ODYNIĘC, *Gdynia w prasie niemieckiej Wolnego Miasta Gdańska 1920–1939*, Gdańsk 1983, s. 126–127.

⁹ Józef Wiesław DYSKANT, *Polska Marynarka Wojenna w 1939 roku*, cz. 1: *W przededniu wojny*, Gdańsk 2000, s. 92–93.

stościach biskupa Stanisława Wojciecha Okoniewskiego, gdyż jego związki i stosunek dla spraw morskich były znaczne. Nad Bałtykiem żadna większa uroczystość nie mogła się odbyć bez udziału biskupa¹⁰.

W poszukiwaniu źródeł autor przeprowadził kwerendę w gdyńskim Oddziale Archiwum Państwowego (AP) w Gdańsku. W zespole Komisariatu Rządu w Gdyni wykorzystał szczerbki dokumenty dotyczące organizacji Świąt Morza. Są to głównie dokumenty wytworzone przez registry Komisariatu, Dowództwo Floty oraz LMiK. Materiały te nie zostały jednak wykorzystane w całości, a ponadto są znane badaczom już od dawna¹¹.

Praca oparta jest głównie na informacjach zamieszczanych na łamach ówczesnych gazet, które w moim odczuciu autor wykorzystał niewystarczająco. Kwerenda prasy potraktowana została zbyt wybiórczo. Jarosław Drozd co prawda przeprowadził kwerendę w bardzo licznych tytułach gazet lokalnych i ogólnopolskich, jak: „Dzień Pomorski”, „Gazeta Gdańska”, „Ilustrowany Kurier Codzienny”, „Kurier Polski”, „Polska Zbrojna”, tygodnik „Polska Gospodarcza” czy też najważniejsze pismo związane z tym tematem, wydawany przez LMiK miesięcznik „Morze” oraz „Morze i Kolonie”. Zabrakło niestety tytułów takich gazet, jak: „Dziennik Gdyński”, „Kurier Bałtycki”, „Słowo Pomorskie”, „Kurier Poznański”, „Dziennik Poznański”, „Dziennik Bydgoski”, „Gazeta Polska”, w których również znajdują się liczne artykuły na temat obchodów Świąt Morza. Bogaty zbiór prasy z okresu międzywojennego w Gdyni ma w swych zbiorach Biblioteka Gdańska PAN. Niewykorzystanie tych materiałów dziwi szczególnie, ponieważ zdeponowane są one w bibliotekach cyfrowych (podstawowe znaczenie dla Gdyni i Pomorza ma Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa), więc dostęp do nich jest ułatwiony.

Bibliografia (s. 213–224) w mojej ocenie jest niewystarczająca. Autor przytoczył co prawda prace takich badaczy, jak Tadeusz Białas czy Józef Wąsiewski, ale pominął niewielkie, aczkolwiek ważne opracowanie Eligiusza Sitka¹² czy opublikowane na łamach „Rocznika Gdyńskiego” wspomnienia jednego z uczestników wydarzeń z 1932 r.¹³ Brakuje również niezwykle cennego w tej tematyce artykułu Jarosława Rusaka dotyczącego źródeł archiwalnych na temat Świąt Morza, znajdujących się w zasobach gdyńskiego oddziału Archiwum Państwowego w Gdańsku. W mojej opinii zabrakło również odniesienia się do artykułów z niszowego co prawda, lecz wartościowego dla poruszanej tematyki pierwszego numeru pisma „Folia Pomerania”, wydanego przez Instytut Teologiczny Diecezji Pelplińskiej w Tczewie. Materiały tam zamieszczone, dotyczące m.in. tradycji Świąt Polskiego Morza¹⁴, biskupa Okoniewskiego¹⁵,

¹⁰ Daniel DUDA, *Dr honoris causa Stanisław Wojciech Okoniewski – biskup morski (21.IV.1870 – I.V.1944)*, *Zapiski Puckie*, nr 2: 2003, s. 6–16.

¹¹ Zob. Jarosław RUSAK, *Nieznanne archiwalia do dziejów Świąt Morza w Gdyni w okresie II R.P.*, *Nautologia*, nr 1–2: 2002, s. 50–59.

¹² Eligiusz SITEK, *Świąta Morza 1932–1997*, Gdynia 1997.

¹³ A. MIŚKIEWICZ, *op.cit.*, s. 135–138.

¹⁴ Eligiusz SITEK, *Tradycje Świąt Polskiego Morza*, *Folia Pomeraniae*, nr 1: 1996, s. 23–58.

¹⁵ Jan WALKUSZ, *Stanisław Wojciech Okoniewski – biskup morski*, *Folia Pomeraniae*, nr 1: 1996, s. 59–70.

świąt obchodzonych przez MW w Drugiej Rzeczypospolitej¹⁶ czy też reperkusji prasowych obchodów Święta Morza w okresie międzywojennym¹⁷, z pewnością wzbogaciłyby książkę J. Drozda.

Korzystanie z monografii ułatwia indeks osobowy (s. 225–231), dzięki któremu czytelnicy szybko będą mogli dotrzeć do osób wymienianych na jej łamach, a tych jest niemało. Szkoda, że autor nie pokusił się o opracowanie choćby krótkich biogramów np. w przypisach niektórych mniej znanych postaci, które były mocniej związane z organizacją obchodów.

Bardzo dobrze, że w książce znalazło się aż 60 ilustracji, które obrazują opisane wydarzenia. Zdjęcia pochodzą ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego z zespołu akt Koncernu „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”, choć trzeba zaznaczyć, że niektóre były już publikowane. Książka wydana została przez Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego na dobrym poziomie edytorskim. Redakcja książki i opracowanie wydawnicze są solidnie wykonane, a tekst ma przejrzysty układ, choć nie zabrakło drobnych potknięć. Zespół Akt Komisariatu Rządu w Gdyni przechowywany w gdyńskim Oddziale AP w Gdańsku ma numer 682, a nie 680, jak podano w bibliografii i przypisach¹⁸. Szkoda też, że nie zdecydowano się na twardą oprawę.

Podsumowując, podjęty w publikacji temat jest ważny i potrzeba napisania aktualnej monografii naukowej była jak najbardziej wskazana. Praca w swej konstrukcji jest udana, a wywody autora dostarczają czytelnikom w sposób przejrzysty wielu nowych informacji. Jednak dla osób lepiej obeznanych ze sprawami morskimi okresu Drugiej Rzeczypospolitej pozostaje pewien niedosyt. Uwzględniając głównie powyższe zastrzeżenia co do niepełnej kwerendy źródłowej, zagadnienia związane ze Świętem Morza obchodzone w Drugiej Rzeczypospolitej można było opisać nieco szerzej i jeszcze bardziej szczegółowo.

Jan Tymiński*

 <http://orcid.org/0000-0002-3659-6403>

BIBLIOGRAFIA

Białaś, Tadeusz. *Liga Morska i Kolonialna: 1930–1939*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1983.

Drozd, Jarosław. *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2021.

Drozd, Jarosław. *Spółeczność żydowska w Gdyni w okresie międzywojennym*. Gdynia: Oficyna Verbi Causa, 2007.

¹⁶ Józef SŁUGOCKI, *Święto Polskiej Marynarki Wojennej w latach II Rzeczypospolitej*, *Folia Pomeraniae*, nr 1: 1996, s. 79–95.

¹⁷ Andrzej SITEK, *Reperkusje prasowe obchodów Święta Morza w latach 1932–1944*, *Folia Pomeraniae*, nr 1: 1996, s. 97–104.

¹⁸ <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/zespole/-/zespole/155626> [dostęp z 12 VII 2021 r.].

* Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku

 j.tyminski@nmm.pl

- Drozd, Jarosław. "Stolica sercem przy Bałtyku. Obchody Święta Morza w Warszawie 1933–1939." *Nautologia* 157 (2020): 46–54.
- Drozd, Jarosław and Krzysztof Chalimoniuk, eds. *Raporty sytuacyjne Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1932–grudzień 1934*. Gdynia: Towarzystwo Miłośników Gdyni, 2017.
- Drozd, Jarosław and Krzysztof Chalimoniuk, eds. *Raporty sytuacyjne Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1935–grudzień 1936*. Gdynia: Towarzystwo Miłośników Gdyni, 2018.
- Drozd, Jarosław and Krzysztof Chalimoniuk, eds. *Raporty sytuacyjne Starosty Grodzkiego w Gdyni i Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1929–grudzień 1931*. Gdańsk: Archiwum Państwowe w Gdańsku, 2015.
- Duda, Daniel. "Dr honoris causa Stanisław Wojciech Okoniewski – biskup morski (21.IV.1870–1.V.1944)." *Zapiski Puckie* 2 (2003): 6–19.
- Dyskant, Józef Wiesław. *Polska Marynarka Wojenna w 1939 roku*, vol. 1: *W przededniu wojny*. Gdańsk: A–J Press, 2000.
- Miśkiewicz, Aleksander. "Święto Morza w Gdyni w lipcu 1932 roku na podstawie relacji młodego białostoczanina." *Rocznik Gdyni* 16 (2003): 135–138.
- Odyniec, Maria. *Gdynia w prasie niemieckiej Wolnego Miasta Gdańska 1920–1939*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1983.
- Rusak, Jarosław. "Nieznane archiwalia do dziejów Święta Morza w Gdyni w okresie II R.P." *Nautologia* 1–2 (2002): 50–59.
- Sitek, Andrzej. "Reperkusje prasowe obchodów Święta Morza w latach 1932–1944." *Folia Pomeraniae* 1 (1996): 97–104.
- Sitek, Eligiusz. *Święto Morza 1932–1997*. Gdynia: Wydawnictwo "44", 1997.
- Sitek, Eligiusz. "Tradycje Święta Polskiego Morza." *Folia Pomeraniae* 1 (1996): 23–58.
- Sługocki, Józef. "Święto Polskiej Marynarki Wojennej w latach II Rzeczypospolitej." *Folia Pomeraniae* 1 (1996): 79–95.
- Toczek, Ryszard. *Kalendarium Gdyni*. Gdynia: Verbi Causa Gdynia, 2010.
- Walkusz, Jan. "Stanisław Wojciech Okoniewski – biskup morski." *Folia Pomeraniae* 1 (1996): 59–70.
- Wąsiewski, Józef. *Ocalone od zapomnienia: Święto Morza 1932–2002*. Gdynia: Novus Orbis, 2002.